

ds Joep Dubbink

Schriftlezingen: Jesaja 60:1-6 – Matteüs 2:1-12

Gemeente van onze Heer,

Ons verhaal van vanmorgen heeft prachtige exotische trekjes. Magiërs uit het oosten, dankbare personen om af te beelden in de beeldende kunst, met hun tulbanden, hun kamelen, hun bijzondere geschenken – je waant je even in een sprookje van Duizend-en-een-nacht! En tegelijk, wat er onder de oppervlakte speelt zijn zaken die we maar al te goed kennen, over vreemdelingen, en over macht.

Vanmorgen houd ik het bij twee vragen: een vraag van mij, van ons, aan het verhaal, en een weder-vraag van het verhaal aan ons.

Eerst de vraag die mij bekruipt, en misschien u ook: wat moeten die vreemdelingen aan het kraambed van Maria? Wat hebben ze daar te zoeken? Bedenk, dat dit de *eerste* kraamvisite is waar Matteüs het over heeft. De geboorte van het Kind noemt hij merkwaardig genoeg nauwelijks, en letterlijk *in een bijzin*: *Toen nu Jezus geboren was...* (Matteüs 2:1); hij gaat meteen verder over die wijzen, die magiërs.

Er is nogal discussie over, of ze echt kwamen, en zo ja, *wanneer*. Historici, met hulp van astronomen, hebben gezocht naar bijzondere hemelgebeurtenissen rond het jaar 1. Wie het verhaal, zoals ik, als een *verhaal* beschouwt, die stelt andere vragen: waarom die vreemdelingen? Waren er niet een stel fatsoenlijke, rechtvaardige, synagogaal meelevende mensen te vinden voor dit kraambezoek? Nette mensen, waar we ons een beetje mee kunnen identificeren? Want dat is toch de bedoeling: *'Ik kniel aan uwe kribbe neer'*, zingen we: *wij* worden toch uitgenodigd om *mét* de herders en de wijzen, als het ware, in gedachten, mee te gaan naar Betlehem, en dan is het wel fijn als het beetje ons soort mensen zijn, toch?

Het moet bij Jezus ook altijd weer dwars en anders! De evangelist Lucas doet het al net zo: daar zijn het herders, ruwe mensen van buiten, zonder beschaving. En hier dus buitenlanders. Moet ik u nog vertellen wat er 'fout' aan hen is? Ze zijn ongetwijfeld Perzen, Iraniërs zouden we nu zeggen. Ze zijn vast en zeker aanhangers geweest van de godsdienst van Zarathustra, ze aanbaden twee goden, een goede en een slechte; en ze waren sterrenwichelaars, dat blijkt. Astrologen, zogenaamde wetenschappers die in de sterren de loop der dingen voorspellen.

Ik weet niet wat u met horoscopen heeft, ik hoop niet al te veel... Het zal wel mijn nuchtere bèta-achtergrond zijn, maar ik kan me er niets bij voorstellen, dat de stand van sterren en planeten – bij je geboorte! – iets te maken zou hebben met uw of mijn gezondheid, economische voorspoed of liefdesleven. Sterker nog, de bijbel verbiedt het uitdrukkelijk: 'waarzeggers, wolkschouwers, wichelaars en tovenaars' horen er niet te zijn onder Gods volk (Deuteronomium 18:10, 14). Wat moeten die gasten dan bij de Messias?

Eén laagje dieper: het *aanbidden* van sterren is helemaal uitdrukkelijk verboden. Nu wil ik onze magiërs dáár niet meteen van beschuldigen, maar goed, ze gebruiken die ster wel degelijk als een oriëntatiepunt. Dat doen wij, op een heel andere manier, ook! Misschien knielen wij niet meteen voor Sirius of Betelgeuze, maar het is niet voor niets dat we onze planeten de namen van mythologische goden hebben gegeven: Mars, Venus, Jupiter; oorlog, liefde en macht, dat zijn dingen die wij

verafgoden, we aanbidden graag alles dat groter is dan wijzelf. 'Idolen' noemen we dat, naar het woord waar je ook afgodsbeelden mee aanduidt. We spreken over mensen als sterren: popsterren, filmsterren, en nieuwe types als vloggers en influencers van allerlei soort, en je kunt werkelijk in de ban daarvan komen, sommigen hebben miljoenen volgelingen, pardon, ik bedoel natuurlijk volgers, maar soms ligt het dicht bij elkaar.

Dus *waarom*, Matteüs, waarom in 's hemelsnaam, voer je zulke mensen op als ons voorbeeld, moeten uitgerekend zij ons voorgaan naar Betlehem?! Om de profetie? Omdat het er staat, bij Jesaja? We lazen het: dat het licht dat van Israël uitgaat eens de volkeren zal aantrekken, dat ze met geschenken zullen komen. En Matteüs zo de goede verstaander duidelijk wil maken: het is zover! Dat ware licht van God is gekomen! Dat is zeker zo.

Maar ik hoor er nog iets anders in: *dat die vreemde welkom is, op zijn eigen voorwaarden*. Die magiërs komen op hun eigen condities, ze zijn aangesproken in hun eigen taal, en dat is de taal van de sterren. Ze hoeven zich niet de taal van de profetie, die subtiele, best ingewikkelde Messiasverwachting van de profeten eigen te maken. God verwaardigt zich om hen in hun eigen taal aan te spreken, om in de sterren te schrijven wat stralend aan het licht moet komen. Die magiërs kunnen gewoon komen met hun eigen gedachte: een nieuw koningskind. En blijkbaar – heel spraakzaam zijn ze niet – verwachten ze een Koning met impact, een Heerser wiens glorie ook hen aangaat, anders kwamen ze geen duizenden kilometer reizen. Een koning met een bijzondere status, die niet eenkennig is maar ieder aanspreekt, van welk volk ook, en wel in hun eigen taal en cultuur.

* * *

De andere vraag is een vraag die de tekst aan ons stelt. Die vraag is simpel: wie is voor jou de ware koning? Want wat gebeurt: de magiërs komen in Jeruzalem meteen terecht in een machtsstrijd. Het goede dat God schenkt roept ook altijd tegenkrachten tevoorschijn: de gevestigde belangen, de status quo, die laten zich niet zomaar aan de kant schuiven.

Dat de wijzen zich in Jeruzalem melden, kun je ze moeilijk kwalijk nemen: waar verwacht je een koningskind anders dan in het paleis? Geboren in 'de stad van David', zei de engel in dat andere verhaal, en als je nu in Jeruzalem de weg vraagt naar 'the City of David', dan sturen ze je naar het oudste gedeelte van Jeruzalem, waar Davids paleis en de tempel hebben gestaan. De plek dus ook waar Herodes zetelde. Konden die magiërs weten dat die Herodes als een krachtig maar ook wreed vorst bekend staat. Zijn 'koningschap' heeft 'ie nota bene gekregen van de senaat in Rome. Hij staat dan ook aan de kant van de Romeinse bezetter en krijgt van die kant steun, een opportunistische deal: 'Jij mag hier koning spelen, als je zorgt voor rust in de tent en gegarandeerde belastingafdracht'. Nou, dat regelde Herodes.

Als ze in het paleis horen van een 'koningskind', dan is er meteen sprake van paniek. Dat moet tot de bodem uitgezocht. Een koningskind? Aha, wacht, er is *nog* een stad van David: Betlehem! (Lucas 2:4, 11). Dat ontdekken de Schriftgeleerden in het paleis van Herodes ook. Zij raadplegen de boeken van de profeten en vinden bij Micha de tekst over Betlehem, waar *vanouds* David vandaan kwam. Betlehem, een onooglijk dorpje, tegenwoordig een Palestijnse stad achter de 'muur' die Israël van de bezette gebieden scheidt. Betlehem is al bij die profeet Micha, 700 jaar voor Jezus, een codewoord voor de alternatieve macht, de tegenkracht tegen het zittende regime. De echte, opvolger van koning David, niet naar de officiële lijn maar het wezenlijke. Herodes heeft meteen zijn plan klaar, hij zet de magiërs in als informanten: meld mij de details van dat 'koningskind', het liefst z'n adres...

Of het verhaal van de kindermoord dat hier meteen achteraan komt, historisch is, daarover verschillen de geschiedkundigen van mening; misschien niet, maar blijkbaar acht Matteüs Herodes er wél toe in staat, en met reden want de man schrok niet terug voor een bloedig misdrijf om aan de macht

te blijven. Een machthebber die zich ten koste van alles aan de macht vastklampt, dat is een treurig gezicht, we zien het momenteel op een geheel unieke wijze...

De magiërs gaan hun geschenken brengen. Goud, wierook en mirre. Waren ze eigenlijk met z'n drieën? Dat staat er helemaal niet, dat concluderen we zomaar uit die drie geschenken, ieder een. Er zijn mooie grappen in omloop over die geschenken, en dat *vrouwelijke* wijzen dat vast heel wat praktischer hadden aangepakt met een paar luiersbroekjes en wat rompertjes... Leuk – maar deze geschenken horen bij de profetie, ze vormen de kostbaarheden waarmee de volkeren komen naar het heilige land, om daar God te zoeken.

De wedervraag van dit verhaal aan ons is: wie is jouw Koning, wie bewijs jij eer, naar wie luister je? De wijzen krijgen in een droom opdracht, *niet* te doen wat Herodes ze gevraagd heeft, maar via een omweg terug te reizen. Een kleine daad van ongehoorzaamheid: luisteren naar de stem die opkomt voor dit Koningskind, en niet naar de stem van de koning op de troon. Het is niet veel, maar net voldoende om Herodes om de tuin te leiden.

Dit nieuwe jaar vraagt soms ook keuzes van ons. Vaak niet van die grote, die we kennen uit verhalen uit de oorlogstijd, van heldenmoed en verraad. Maar wel kleine. Wij zijn vaak zo verschrikkelijk gehoorzaam aan het gezag. Vaak is dat goed, soms ook niet.

Je zult maar ambtenaar in de gemeente Wijdmeren zijn, of rechter in zo'n zaak van een vrouw in de bijstand die de boodschappen van haar moeder had moeten opgeven. Of kamerlid, die zo'n strenge regeling mede bedacht heeft; maar die deed dat weer *vanwege ons*, de kiezers, wij die dat willen, want wie bijstand krijgt moet het weten, dat 'ie echt op het minimum zit en niet op onze kosten er ook nog een beetje lekker van leeft... Zo'n systeem hebben we met elkaar gemaakt, allemaal kleine menselijke beslissingen met onmenselijke gevolgen, denk aan de toeslagenaffaire waar te veel mensen hebben gedacht 'daar brand ik me niet aan'. Willen we dat echt? Ik denk van niet. En als we het niet willen, waarom veranderen we het dan niet?

Dat beseffen, en de consequentie trekken, en dat Koningskind in de voederbak dienen en niet de koningen van deze wereld – dat is niet zo makkelijk, want wetten zijn wetten en die zijn er toch voor iedereen? Goed, die discussie voeren we een andere keer, maar u begrijpt mijn punt wel, denk ik. Wij verlangen naar het Rijk van recht en vrede van deze nieuwe koning, maar dat komt niet plotse-ling uit de hemel zakken, dat begint niet buiten ons om. Bij alle goede voornemens hoop ik, dat u dat bovenaan zet: gehoor geven aan die stem, de stem van dit Kind, deze pasgeboren koning, opdat zijn Rijk verhaast wordt. Dan, wordt ons beloofd, ontvangen we 'heil en zegen', of beter, 'op aarde vrede onder de mensen, want God heeft een welgevallen in hen'.

Amen.